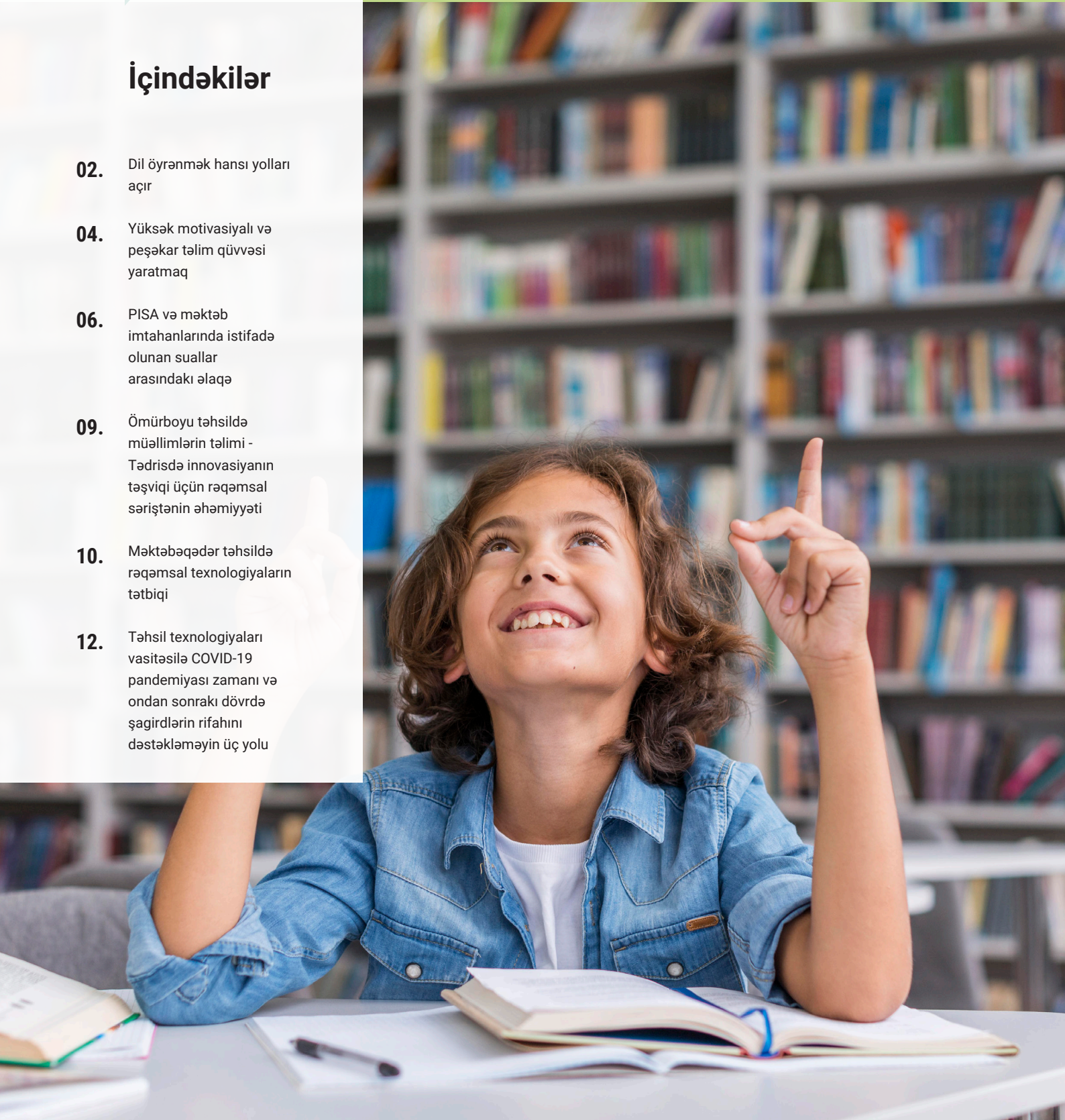

Beynəlxalq Təhsil İcmalı

İçindəkilər

02. Dil öyrənmək hansı yolları açır
04. Yüksək motivasiyalı və peşəkar təlim qüvvəsi yaratmaq
06. PISA və məktəb imtahanlarında istifadə olunan suallar arasındakı əlaqə
09. Ömürboyu təhsildə müəllimlərin təlimi - Tədrisdə innovasiyanın təşviqi üçün rəqəmsal səriştənin əhəmiyyəti
10. Məktəbəqədər təhsildə rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi
12. Təhsil texnologiyaları vasitəsilə COVID-19 pandemiyası zamanı və ondan sonrakı dövrdə şagirdlərin rifahını dəstəkləməyin üç yolu

Dil öyrənmək hansı yolları açır

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (OECD) baş katibinin rəhbərliyi ilə dərc olunan bu araşdırmada xarici dilin şagirdlərin karyera imkanlarının formalaşmasında mühüm rol oynadığı qeyd edilir. Buna görə də, gənclər karyera və təhsil gözləntilərini təkmilləşdirərkən xarici dilləri öyrənmək barədə düşünməlidirlər. Müəllif birdən çox dildə danışmağın və məktəbdə ən az bir xarici dil öyrənməyin gələcəkdə daha yaxşı iş imkanları əldə etmək üçün böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayır. Məktəbi bitirdikdən sonra birdən çox dildə danışan məzunların daha çox iş imkanı əldə etməsi və daha yaxşı maaş alma ehtimalını yüksəkdir. Bundan başqa, xarici dil müəyyən şəxslərə daha yaxşı iş fərsətlərinə qapı açır və ölkə iqtisadiyyatına üstünlük verən bir vasitə kimi nəzərdə tutulur. Avropa İttifaqının 25 ölkəsindən olan bir və ya bir neçə xarici dil bilən şəxslər bir dil bilən şəxslərə nisbətən, bacarıq səviyyəsindən asılı olmayaraq, daha çox işlə təmin olunurlar. Bundan savayı, araşdırmada dövlətin iqtisadiyyatında birdən çox dil öyrənməyin mühüm rol oynadığını dərk edərək, son onilliklərdə məktəblərdə xarici dillərin tədrisi üçün əhəmiyyətli səviyyədə sərmayə qoyulduğu xüsusilə qeyd edilir.

Birdən çox dildə danışmağın və məktəbdə ən az bir xarici dil öyrənməyin əhəmiyyətini qiymətləndirmək məqsədlə 79 ölkədə (Danimarka, Çin, İspaniya və s.) 15 yaşlı şagirdlər arasında anket sorğusu keçirilmişdir. Bu sorğudan əldə edilən məlumatlar göstərir ki, birdən çox dildə danışan şagirdlərin bir dil bilən şagirdlərə nisbətən ali təhsili başa vurmaq, mənecər və ya peşəkar işçi kimi işləməklə bağlı daha yüksək gözləntiləri var. Araşdırmada məktəbdə ən az bir xarici dil öyrənən şagirdlər arasında gözləntilərin xarici dil biliyi olmayan şagirdlərə nisbətən daha yüksək olduğu qeyd edilir. Həmçinin, birdən çox dil öyrənməyin şagirdin fəaliyyət göstəricisindən, gender və mühacirlik mənsubiyyətindən, şagird və məktəblərin sosial-iqtisadi mövqeyindən asılı olmayaraq mühüm rol oynadığı iddia edilir.

Bununla yanaşı, bir çox şagirdlərdən alınan müsahibələr göstərir ki, bir neçə dildə danışa bilən şagirdlər bir dildə danışa bilən şagirdlərə nisbətən daha çox təhsil tələb edən karyeraya sahib olmağı arzu edirlər. Eyni zamanda, məktəbdə ən az bir xarici dil öyrənən şagirdlər də xarici dil öyrənməyən şagirdlərdən daha çox təhsil tələb edən karyeraları arzu edirlər.

Araşdırma eyni zamanda şagirdlərin təhsil aldıkları müddətdə birdən çox dili öyrənməsini onların təhsil və məşğulluq üçün daha çox imkanlar əldə edəcəyini iddia edir. Həmçinin, xaricdə təhsilini davam etdirməyi hədəfləyən şagirdlər xarici dillərin təməl funksiya olduğuna əmindirlər. Bu səbəbdən onlar xarici dil biliklərini daha da artırmaq üçün əlavə səylər göstərməlidirlər. Lakin xaricdə təhsil almağı və ya işləməyi düşünməyən şagirdlər xarici dil öyrənməyi öz planlarına uyğun hesab etmirlər. Buna görə də, bu araşdırmada şagirdlərin həmişə mövcud imkanlardan asılı olaraq xarici dil öyrənmək üçün daha çox səy göstərmələri qeyd edilir.

Yüksək motivasiyalı və peşəkar təlim qüvvəsi yaratmaq

Təhsil standartlarını yaxşılaşdırmağa yönəlmiş qlobal xeyriyyə fondu olan Varkley fondu tərəfindən çap olunmuş "Yüksək səviyyəli və peşəkar müəllim qrupunun yaradılması" adlı məqalədə 263 milyon uşaq və gəncin hələ də təhsildən kənar qaldığı bildirilir. Bu da məktəblərdə təhsilin aşağı səviyyədə olması və şagirdlərin dərstdən yayınmasının göstəricisidir. İbtidai və orta təhsildə istənilən məqsədə çatmaq üçün yüksək ixtisaslı müəllimlərə ehtiyac vardır. Məqalədən görüldüyü kimi müəllimin əsas rolu Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qəbul etdiyi davamlı inkişaf yolu ilə davamlı cəmiyyət qurmaqdır. Digər tərəfdən dünya təhsil sistemində ortaya çıxan tendensiyalar müəllim işinin çətinliyini və təhsilin keyfiyyətinin zəifliyini bildirir. Təhsil icmaları, UNESCO tərəfindən qəbul edilən "2030 təhsil fəaliyyəti bəyannaməsi" çərçivəsində müəllimlərin vəzifələri təsdiq edilmişdir. Bu əsasda beynəlxalq ictimaiyyət 2030-cu ilə qədər məktəbdən kənar qalan bütün uşaqların məktəbə getməsinə öz öhdəsinə götürmüşdür.

Keyfiyyətli təhsil gələcəkdə gəlirlər, səhiyyə sisteminin yaxşılaşdırılması, cinayətkarlığın səviyyəsinin azalması, vətəndaş fəallığının təşviqi və işə düzəlmə şanslarının artması kimi vacib nəticələrə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilər. Tədrisin keyfiyyəti müəllimin ixtisası, iş təcrübəsi, biliyi müxtəlif perspektivlərdən istifadə etməklə ölçülə bilər. Fərqli kontekstlərdə aparılan araşdırmalar göstərdi ki, keyfiyyətli təhsil şagird nailiyyətini artırır.

Məqalədə eyni zamanda qeyd olunur ki, müəllimlərin inkişafına qoyulan sərmayələr uğurlu təhsil sistemlərinin yaradılmasına gətirib çıxara bilər. Səmərəli təhsilə töhfə verən əhəmiyyətli amillərə-dəyərlər əsaslı pedaqoji təhsil, müstəqil düşünən müəllimlərin inkişafı və güclü nəzəri-praktik əlaqələr daxildir.

Təhsilin 4-cü Dayanıqlı İnkişaf Hədəflərində hamı üçün inklüziv və keyfiyyətli təhsilin təşkilində peşəkar müəllimlərin əhəmiyyətli rol oynadığı qeyd olunur. Lakin təhsildə müəllim bərabərliyinin pozulması, xüsusilə də şəhərdənkənar bölgələrdə müəllim çatışmazlığı nəticəsində qeyri-bərabər bölgü probleminin həlli olduqca əhəmiyyətlidir. Dünyada müəllim çatışmazlığı siniflərin qeyri-peşəkar təlim keçmiş müəllimlər tərəfindən komplektləşdirilməsinə gətirib çıxarır.

Məqalədə qeyd olunur ki, müəllim peşəsi gənclərin 78,8%-i tərəfindən cəlb edici sahə olmadığından gələcəkdə yüksək səviyyədə ixtisaslaşmış müəllimlərə sahib olmaq çətin olacaq. Müəllimlərin qeyri-bərabər paylanması şagirdlərə bir çox çətinliklər yaradır.

Müəllim bölgüsünün bərabərsizliyi uşaqların lazımi hazırlıqlı müəllimə sahib olmaması ilə nəticələnir. Buna görə də müəllimlərin yerləşdirilməsi və işə götürülməsi üçün daha yaxşı planlama tələb olunur.

Məqalədə, eyni zamanda, müəllimlərin əmək haqqı, vəzifədə saxlanması və motivasiyasından da bəhs olunur. Maliyyə və qeyri-maliyyə mükafatları insanları müəllimlik peşəsini seçməyə və ya nüfuzlu müəllimlərin fəaliyyətini davam etdirməsinə səbəb ola bilər. Məqalədə müəllimlərin təşəbbüslərini nəzərə ala biləcək

cəlb edici karyera yollarının təmin edilməsi müəllimləri mükafatlandırmaq üçün düzgün bir yol olaraq vurğulanır. Müəllimləri həvəsləndirmək, onlara daha çox diqqət yetirmək keyfiyyətli təhsilə səbəb ola bilər.

Aydındır ki, peşəkar inkişaf müəllimlərin bacarıqlarını artırır və çətin mühitlərdə işləyərkən müəllimləri həvəsləndirməyə və dəstəkləməyə kömək edir. Bu da həm müəllimləri dəyərli hiss etdirir, həm də işlərinə qarşı onları məsuliyyətli edə bilər. Digər tərəfdən, səlahiyyətli orqanlar müəllimlərin peşəkar inkişafını dəstəkləmək üçün təhsil sistemində bütün əsasları təmin edən təlim və ya təlimçilərin yenilənməsini təmin etməlidir. Bu əsasla "Hamı üçün keyfiyyətli təhsil" layihələri müəllimlərin səriştəliliyinin və məhsuldarlığının artırılmasına kömək edə biləcək təşəbbüslərdən biridir.

Məqalədə həmçinin müəllimlər və dövlət arasında sosial dialoqun düzgün aparılmasının təhsil siyasətinə müsbət təsir göstərdiyi qeyd olunur. Çünki, müəllimlər təhsil siyasətinin həyata keçirilməsində əhəmiyyətli rol oynayırlar. Bu aydındır ki, müəllimlər təhsil siyasətinin həyata keçirilməsi zamanı sosial dialoqda iştirak etməsələr, praktik nəticələr əldə edilə bilməz. Buna görə də, müəllimlər təhsil siyasətinin hazırlanmasında mühüm rol oynayır.

PISA və məktəb imtahanlarında istifadə olunan suallar arasındakı əlaqə

Təhsilin keyfiyyəti şagirdlərin öyrənmə nəticələrinə və məktəbdəki nailiyyətlərinə əsasən təyin edilir. Şagirdlərin nailiyyətləri isə müxtəlif qiymətləndirmələrlə ölçülür. Təhsildə istifadə olunan bu qiymətləndirmələr növlərindən asılı olaraq şagirdlərin akademik uğurlarına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir. Dünyanın demək olar ki, əksər ölkələri təhsildə həm milli, həm də beynəlxalq qiymətləndirmələr tətbiq edirlər. Bu qiymətləndirmələr arasındakı oxşarlıqlar və ya fərqliliklər isə hər bir ölkə üçün maraqlıdır. Məqalədə Yunanıstan təhsil sistemində milli və beynəlxalq qiymətləndirmə proqramlarının PISA (Programme for International Student Assessment) və məktəb imtahanları işığında müqayisəsi təsvir olunmuşdur.

PISA – Beynəlxalq Şagird Qiymətləndirmə Proqramı (Programme for International Student Assessment) tədqiqatıdır və İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (Organisation for Economic Cooperation and Development) tərəfindən 3 ildən bir təşkil olunaraq, 15 yaşlı şagirdlərin oxu, riyaziyyat və elm sahələri üzrə məktəbdə qazandığı biliklərdən həyatda, məişətdə qarşılaşdıqları problemləri həll etmək üçün istifadə bacarığını yoxlayır.

Yunanıstanda keçirilən məktəb imtahanları isə hər akademik ilin sonunda şagirdlərin bilik və bacarıqlarının yoxlanılması məqsədilə keçirilir.

Bu tədqiqat PISA sualları ilə məktəb imtahanlarında təqdim olunan suallar arasında əlaqənin təyin edilməsi məqsədilə aparılmışdır. PISA-nın ictimaiyyətə açıq sualları arasından həyat, sağlamlıq və ətraf mühitə aid olanlar, məktəb imtahanından isə VII və IX siniflər üçün hazırlanmış biologiya fənnindən imtahan sualları seçilərək müqayisəli şəkildə analiz edilmişdir. PISA-nın 65 nümunə testi biologiya fənninin 1357 nümunə testi ilə müqayisə olunmuşdur. Hər bir test nümunəsi analiz vahidi kimi götürülmüşdür. Test nümunələri 2 istiqamətdə - həm linqvistik (mətni), həm də vizual baxımdan təhlil olunmuşdur. Bu səbəblə PISA-dan 26 və məktəb testindən isə 77 vizual nümunəyə baxılmışdır. Hər bir analiz vahidinin linqvistik və vizual olaraq təhlili aşağıdakı addımlar əsasında həyata keçirilmişdir.

Sualların lingvistik təhlilinin birinci addımında sualların məzmunundakı elm və real həyat hadisələri arasındakı əlaqənin güclü və ya zəif olmasına baxılır. Yəni əgər bu əlaqə zəifdirsə, verilmiş mətndə elmi mesajlar daha az hesab edilir. Yoxlanılmış bir çox PISA suallarının nəticələrinə əsasən 55,4% sualda elm və real həyat hadisələri arasındakı əlaqənin zəif, 44,6% sualda isə güclü olduğu aşkara çıxmışdır. Məktəb imtahanına daxil edilmiş suallarının isə əksəriyyətində (87,2 %) elm və real həyat hadisələri arasındakı əlaqənin güclü olduğu təyin edilmişdir. Sadə şəkildə qeyd etmək olar ki, PISA suallarında real həyat hadisələrinə, məktəb suallarında isə elmi mesajlara daha çox üstünlük verilir.

Sualların vizual hissəsində isə bu qruplaşma bir qədər fərqlidir. Belə ki, suallarda təsvir olunan şəkillərin aşağıda qeyd olunmuş qruplar üzrə bölünməsi nəzərdə tutulmuşdur:

- Real hadisələr əks olunan şəkillər
- Qrafiklər
- Hibrid

Nəticələr göstərir ki, PISA suallarında əks olunan şəkillər daha çox real hadisələrə (57,7%) əsaslanarkən, biologiya imtahanının suallarına aid şəkillərdə daha çox qrafiklər (66,2%) əks olunmuşdur. Bu təhlilə əsasən başqa bir statistik göstərici də nəzərə çarpmışdır. Belə ki, PISA suallarının hər birinə düşən şəkil payı 1.1 olduğu halda, imtahan suallarında bu pay 0.06 təşkil edir. Yəni PISA suallarında vizuallardan daha çox istifadə olunur.

İkinci addımda sualların mətnində elmi ifadələrdən istifadənin azlığına və ya çoxluğuna baxılır. Əgər elmi ifadələrin sayı az olarsa, sualın formallığı aşağı, çox olarsa, yüksək hesab edilir.

PISA suallarında (64,6%), məktəb suallarında (84,6%) isə bu formallığın yüksək olduğu müəyyən edilmişdir. PISA suallarının 22, məktəb suallarının 59 vizualında formallığın yüksək olduğu təyin edilmişdir.

Sonuncu addımda isə birinci və ikinci addımın birgə nəticələrinə əsasən analiz həyata keçirilir. Yəni mətnin modallığı hər iki addımın nəticələri üzrə 4 qrupa bölünərək təhlil olunur.

	Güclü əlaqə	Zəif əlaqə
Yüksək formallıq	Ezoterik	Mifik
Aşağı formallıq	Metaforik	İctimai

Cədvəl 1. Mətnin modallığı

Cədvəl 1. Mətnin modallığı

Şagirdlər, əgər mətnin modallığı ezoterikdirsə, sahə eksperti; metaforikdirsə, elmi məqaləni oxuyub anlayan; mifikdirsə, real həyat situasiyalarında sadə elmi məsələləri təyin edən; ictimaidirsə, real həyat situasiyalarına elmi baxımdan baxa bilən mövqedə təsvir olunmuşdur. PISA suallarının (36) əksər hissəsində mətnin modallığı ictimai olduğu halda, biologiya fənnindən imtahan sualları (1005) əsasən metaforik modallığa aiddir. Hər iki qiymətləndirmənin ən az sual sayı mifik modallığa aid qrupdadır. Sualların mətnindən fərqli olaraq vizuallar üzrə ən çox faiz ezoterik modallığı əks etdirir. Metaforik modallıq isə PISA və biologiya fənnindən imtahanının heç bir vizualında müşahidə olunmamışdır.

Təhlilin nəticəsi göstərir ki, PISA suallarının mətni xüsusi elmi mövzulara aydın şəkildə toxunmadan gündəlik həyatı məsələlərə əsaslandığı halda, vizuallar daha çox elmi mesajlar verir. Lakin məktəb imtahanında istifadə olunan sualların həm məzmunu, həm də təsvirlərində elmi mövzular və terminlər açıq formada əks olunur. Bu baxımdan, PISA sualları və biologiya imtahan sualları arasında oxşarlıqlar var. Lakin sualların linqvistik baxımdan analizi üçün eyni nəticəyə gəlmək olmaz. Bu təhlil yunan məktəblilərinin PISA tədqiqatındakı göstəricilərini də izah etməyə və bu istiqamətdə müvafiq addımlar atmağa imkan verir.

Ömürboyu təhsildə müəllimlərin təlimi- Tədrisdə innovasiyanın təşviqi üçün rəqəmsal səriştənin əhəmiyyəti

Son illərdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının geniş yayılması müəllimlərin rəqəmsal səriştəsinin inkişafı tələbinə gətirib çıxarmışdır ki, bu da müəllim hazırlığını hazırda təhsilin üzləşməli olduğu problemlərdən birinə çevirib. Rəqəmsal bacarıqların inkişafı təhsil sistemi tərəfindən yerinə yetirilməli və həll edilməli əhəmiyyətli məsələdir. Ömürboyu təhsil sistemində müəllimlər hələ də müxtəlif texnoloji bacarıqlarda əhəmiyyətli çatışmazlıqlara malikdirlər, bu da o deməkdir ki, bu sahədə təlimlər davam etdirilməlidir. Bu tədqiqat professor E. Artaço tərəfindən Andalusiya (İspaniya) icmasında ömürboyu təhsil sistemində olan müəllimlərin rəqəmsal səriştələrinin inkişafının qiymətləndirilməsi niyyətilə həyata keçirilmişdir. Tədqiqat İspaniyanın Andalusiya Muxtar İcmasının müxtəlif ictimai ömürboyu təhsil mərkəzlərindən olan 142 müəllimi əhatə edib. Nümunənin hesablanması üçün ($n = 142$) Andalusiyanın müxtəlif əyalətlərindən olan (Granada, Huelva, Sevilla, Cádiz, Almeria və Cordoba) müəllimləri əhatə edən təbəqələşdirilmiş təsadüfi seçmə tətbiq olunub. Mövzular yaşlılar üçün təlim təklif edən CEPER-SEPER və IES-dən seçilib. Müəllimlər informasiya savadlılığı, ünsiyyət və əməkdaşlıq, rəqəmsal məzmunun yaradılması, təhlükəsizlik və problemin həlli istiqamətlərində tədqiq olunublar. Tədqiqata empirik məlumatların əldə edilməsi üçün kəmiyyət xarakterli kəşifən metodologiya tətbiq edilmişdir. Bu məqsədlə subyektlərin cavablarını dəqiq təsvir etmək üçün müxtəlif təsviri-nəticə statistik ölçülərin tətbiqindən istifadə edilmişdir.

Nəticələr beş rəqəmsal ölçüdə, xüsusən də rəqəmsal məzmunun yaradılmasında müəllim çatışmazlığını üzə çıxarıb. Əvvəlki informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) təlimi

ilə ünsiyyət və əməkdaşlıq ölçüləri, məzmunun yaradılması arasında birbaşa əlaqənin olduğu da aydınlaşdırılıb. Tədqiqatın nəticələrinə əsasən İKT hazırlığı ilə məşğul olan müəllimlər gənc və 10 ildən az təcrübəyə malikdirlər. Nəticə olaraq, rəqəmsal tədris səriştəsinin inkişafı təhsil sistemi üçün həll edilməli olan problem olaraq qalmaqdadır və bu, cari müəllimlərin hazırlanmasında əsas məsələ olaraq qalmağa davam edəcəkdir, çünki bu, həqiqətən də təhsilin inkişafı üçün əsas sütundur. Tədqiqat bunu göstərir ki, tədris üsulu tədris innovasiya panoramasını inkişaf etdirməyin yeganə yoludur. İKT-nin təhsil sistemində daxil edilməsi təhsil sisteminin qarşısında duran problem olaraq qalır.

Məsələnin həllinin tapılması üçün professor Artaço tədqiqatın nəticələrinə əsaslanaraq tövsiyə edir ki, Davamlı İnkişaf Məqsədlərində qeyd olunduğu kimi, təhsilin təkmilləşdirilməsi yolunu davam etdirmək üçün rəqəmsal səriştəlilik üzrə müəllim hazırlığı genişləndirilsin, bu məqsədlə, tədris orqanında keyfiyyətli rəqəmsal hazırlığı təşviq etmək üçün təhsil müəssisələri ilə əlaqə yaratmaq lazımdır ki, onlar müasir tələbələrin tələblərinə cavab vermək üçün funksional və yenilənmiş rolu yerinə yetirə bilsinlər.

Məktəbəqədər təhsildə rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) tərəfindən "COVID-19 pandemiyası zamanı məktəbəqədər təhsildə rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi" adlı hesabat nəşr olunmuşdur. Hesabatda bildirilir ki, COVID-19 pandemiyası başladıqdan sonra, təhsil sistemi müəllimlərin, uşaqların və onların ailələrinin sağlamlığını qorumaqla yanaşı, təlim-tədris prosesinin davamlılığını təmin etmək məqsədilə yüksək səviyyədə İKT-yə (informasiya, kommunikasiya texnologiyaları) əsaslanmışdır. COVID-19 pandemiyasının səbəb olduğu kütləvi problemlər içərisində təlim-tədris prosesi və rəqəmsal mənbələrin davamlı həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə texnologiyalardan istifadə edən ölkələr üçün azyaşlı uşaqların öyrənmə və sosial interaktiv imkanlarını qorumaq əsas məsələdir. Səudiyyə Ərəbistanının təşəbbüsü ilə OECD tərəfindən 2020-ci ildə azyaşlı uşaqlar arasında təlim-tədris prosesinin davamlılığını təmin etmək məqsədilə G20, OECD və tərəfdaşı olduğu ölkələrdə rəqəmsal texnologiyaların necə istifadə edildiyini tədqiq etmək üçün araşdırma aparılmışdır. G20 və OECD-ə daxil olan 34 ölkədəki uşaqlar, 3 və 8 yaşlarından başlayaraq müxtəlif səviyyələrdə təhsil alır və təhsil səviyyələrinin idarəsi fərqli nazirlik və qurumları əhatə edir. Bu da bir çox ölkəni təhsilin hər pilləsində pandemiyanın yaratdığı problemlərə cavab vermək məqsədilə müxtəlif üsullar və həllər qəbul etməyə vadar edir.

Pandemiya başlamazdan əvvəl rəqəmsal texnologiyalar əsasən təhsil vasitəsi kimi yox, ünsiyyət metodu olaraq tətbiq edilirdi və ilk növbədə məktəbəqədər təhsillə müqayisədə daha çox ibtidai məktəbdə istifadə olunurdu. Pandemiya global vəziyyət aldıqda, G20 və OECD ölkələri azyaşlı uşaqların təhsillə təmin edilməsini davam etdirmək qərarına gəldilər. Və 70% ölkədə (Belçika, Finlandiya, Böyük Britaniya, Fransa və s) məktəblərində texnologiyalardan istifadəyə başlandı. Azyaşlı uşaqlar üçün təhsilin davamlılığını təmin etmək məqsədilə rəqəmsal texnologiyalardan istifadə müxtəlif ölkələrdə dəyişkəndir. Araşdırmada bildirilir ki, təhsilin hər iki səviyyəsində, ölkələrin 60%-də (Avstraliya, Kanada və s.) azyaşlı uşaqların ekrana çıxmadan təhsil almalarına kömək etmək üçün bütün materiallar rəqəmsal platformalar vasitəsi ilə valideynlərlə paylaşılıb. Real vaxt funksiyalarını ehtiva edən ekranlardan birbaşa asılılığı əhatə edən rəqəmsal həllin, məktəbəqədər təhsillə müqayisədə ibtidai təhsildə daha çox yayılmışdır. Bura Kanada, Rusiya Federasiyası, Türkiyə nümunə olaraq göstərilmişdir. Araşdırmada uşaqların məsafədən (distant) təhsilə uyğunlaşma fəaliyyətləri çərçivəsində, əksər ölkələrdə rəqəmsal təhsil platformalarından istifadə müddətinin az olduğu bildirilir. Ölkələrin 80%-də (Böyük Britaniya, Türkiyə, Koreya, Fransa və s) məktəbəqədər hazırlıq siniflərindəki uşaqlar üçün bu prosesin hər gün bir saatdan çox davam etmədiyi qeyd olunmuşdur.

Əksər ölkələrdə (64%) rəqəmsal ünsiyyət valideynlərlə, ailələrlə əlaqə qurmaq, bu əlaqəni davam etdirmək, müəllimləri və onların tərbiyəçi kimi rollarını dəstəkləmək üçün istifadə edilmişdir. Araşdırma zamanı Kanada, Fransa, Almaniya azyaşlı uşaqlar üçün (3-6 yaş aralığı) təhsilin davamlılığını təmin etmək məqsədilə rəqəmsal texnologiyalara əlavə olaraq yayım texnologiyalarından (radio, televiziya və s.) da istifadəyə ehtiyac yarandığını bildirmişlər. Digər tərəfdən, İtaliya, İspaniya və s. ölkələrdə azyaşlı uşaqlara məsafədən təhsil verildikən fərqli tədris sahələri (fənlər) üzrə bacarıqların mənimsənilməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir.

Araşdırmada, eyni zamanda, ibtidai və məktəbəqədər təhsildə, məsafədən təhsil zamanı ölkələrin qarşılaşdığı əsas problem

olaraq aşağıdakılar vurğulanmışdır:

- ailələrin distant təhsil fəaliyyətlərini dəstəkləmək qabiliyyətilə bağlı problemlər;
- internet bağlantısı problemləri;
- rəqəmsal vasitələrin çatışmazlığı;
- azyaşlı uşaqlar üçün xüsusi metodik vəsaitlərin (məzmunun) olmaması.

Digər tərəfdən, araşdırmada azyaşlı uşaqların öyrənmə prosesini asanlaşdırmaq, texnologiyalardan istifadə nəticəsində yaranan biləcək mənfi cəhətləri aradan qaldırmaq məqsədilə müəllim və valideynlərin diqqət yetirməli olduğu məsələlər qeyd olunmuşdur:

- uşaqların ekrandan asılılıqları;
- ailələrin evdə təhsil texnologiyasının istifadəsinə nəzarət etməsi;
- uşaqların fərdi məlumatlarının qorunması;
- rəqəmsal mühidə rifah.

COVID-19 pandemiyası, məktəbəqədər təhsildə texnologiyaların istifadəsi ilə bağlı siyasətin yenidən düşünülməsini ortaya qoymuş, nəticədə 2025-ci ilə qədər texnologiyaların istifadəsini təkmilləşdirmək üçün aşağıdakı strategiyalar qəbul edilmişdir:

- təhsil sahəsində mütəxəssis hazırlığının gücləndirilməsi;
- azyaşlı uşaqlar üçün hazırlanmış rəqəmsal təlim vasitələrinin hazırlanması;
- müəllimlər üçün təlim platformalarının və rəqəmsal materialların hazırlanması;
- uşaqların ehtiyaclarına və maraqlarına uyğun təlim platformalarının və rəqəmsal materialların hazırlanması;
- məktəbəqədər müəssisələrdə kompüter, planşet və rəqəmsal oyunlara investisiyaların qoyulması.

Təhsil texnologiyaları vasitəsilə COVID-19 pandemiyası zamanı və ondan sonrakı dövrdə şagirdlərin rifahını dəstəkləməyin üç yolu

Dünya Bankı (The World Bank Group) tərəfindən "Təhsil Texnologiyalarının (EdTech) COVID-19 pandemiyası zamanı və ondan sonra şagirdlərin rifahını dəstəkləyə biləcəyi üç yol" adlı məqalə çap olunmuşdur. Məqalədə bildirilir ki, sosial qrupun qarşılıqlı təsirinin azalması, xəstələnmək qorxusu, qeyri-müəyyən gələcək, sosial məsafə şagirdlərin sağlamlığına hələ də təsir edir. ABŞ, Almaniya, İspaniya, Argentina, Çin, Pakistan, Banqladeş, Malayziya və Braziliyada aparılan araşdırmalarda şagirdlər arasında narahatlıq, stress və depressiya simptomlarının artdığı məlum olmuşdur.

OCED-ə görə, 2021-ci ildə Belçika, Fransa və ABŞ-da aparılan araşdırmada gənclərdə depressiya və ya narahatlıq hallarının 30%-dən 80%-ə qədər yüksəldiyi müşahidə edilmişdir. Həmçinin UNICEF bildirir ki, Latın Amerikasına və Karib dənizindəki 9 ölkədə 13-29 yaş arası təhsil alanların 27%-i narahatlıq hissi keçirir, 46% şagird isə əvvəllər zövq aldıkları fəaliyyətlərə davam etməkdə çətinlik çəkirlər və daha az motivasiyaya malikdirlər.

Məqalədə bildirilir ki, təhsil texnologiyası (EdTech) siniflərdə müəllimlərin rəhbərliyi altında öyrənməni təkmilləşdirmək və şagirdlərin təhsil nəticələrini yaxşılaşdırmaq üçün nəzərdə tutulmuş proqramdır. Bu proqram şagirdlərə psixoloji dəstək verir və onlara cəmiyyətin bir hissəsi olmaq hissini aşılamağa kömək edir. Dünya Bankı təhsil texnologiyası (EdTech) yanaşmasında vurğulandığı kimi təhsil insan əlaqələrinin təməlidir və onu inkişaf etdirmək üçün beş prinsipin nəzərə alınması vacibdir:

- aydın məqsəd və vizyonu rəhbər tutmaq;
- şagird mərkəzli olmaq və bütün şagirdləri əhatə etmək;
- müəllimlərin hüquq və imkanlarını genişləndirilmək;
- tərəfdaşların ekosistemini işə cəlb etmək;
- məlumatlara əsaslanmaq

Məqalədə, təhsil texnologiyasından (EdTech) istifadə edərək şagirdlərin rifahını dəstəkləməyin 3 yolu öz əksini tapmışdır.

Dəstək və məsləhət vermək üçün qaynar xətlərdən istifadə

COVID-19 böhranı zamanı Portuqaliya və ABŞ-da şagirdlərə, müəllimlərə və valideynlərə dəstək göstərmək məqsədilə ödənişsiz qaynar xətlər istifadəyə verilmiş, tele sağlamlıq (tele tibb) alternativləri yaradılmışdır.

Fransa isə 2021-ci ildə universitet tələbələrinin ödənişsiz psixoloji konsultasiyalar keçməsinə və tələbələrin zehni sağlamlığını dəstəkləmək üçün "chèque psy" (Fransız dilində bağlantı) xidmətini təqdim etmişdir. O cümlədən, Avstraliyada da Headspace mərkəzləri və "headspace" proqramı çərçivəsində dəstək göstərən qaynar xətt yaradılmışdır.

Mətn mesajları (SMS) və WhatsApp kimi mesajlaşma xidmətlərindən istifadə edərək həmyaşıl şəbəkələri (peer to peer networks) yaratmaq və davranışları dəyişdirmək

Mesajlaşma, sms və sosial şəbəkələrdən istifadə müəllim və ya valideynlər arasında məlumat boşluqlarını azaltmağa, şagirdlərin davamiyyətini və öyrənmə üçün onların ünsiyyət, düşüncə tərzini yaxşılaşdırmağa kömək edə bilər. Təcrübələr göstərir ki, bu vasitələrin çevikliyi, sürətli olması şagirdlər və müəllimlər arasında fiziki və sosial təcrid anlayışını azaltmağa kömək edir. Belə ki, Dominikan Respublikası, Malavi və El Salvador kimi ölkələrdə müəllimlər, şagirdlər və valideynlər üçün emosional dəstək və təhsil dayanıqlılığını təmin etməyə yönəlmiş mesajlaşma proqramları tətbiq edilir.

Sosial-emosional dəstəyi, mentorluğu (coaching) təmin etmək üçün onlayn platformalardan, tətbiqlərdən və oyun strategiyalarından istifadə

XXI əsr bacarıqlarını və sosial-emosional bacarıqları inkişaf etdirməyə yönəlmiş onlayn platformalar və təşəbbüslər pandemiyanın səbəb olduğu sarsıntıların və gələcəkdə şagirdlərin qarşılaşacaqları çətinliklərin öhdəsindən gəlmələri üçün vacibdir. Bu əsasda "Wellness Together Canada" (Kanada ilə birlikdə sağlamlıq) ödənişsiz sağlamlıq vəziyyətini izləyən, qiymətləndirən, dəstəkləyən, eləcə də mətn və ya telefon məsləhətləri təklif edən bir portal yaradılaraq istifadəyə verilmişdir.

Məqalədən aydın olur ki, Təhsil texnologiyası (EdTech), təhsilin əyani, hibrid və ya məsafədən təşkil olub-olmamasından asılı olmayaraq, həmişə şagirdlərin rifah halının yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş öyrənməni tamamlayır.